

ISPITIVANJE OSUMNJIČENOG KROZ NAUČNA ISTRAŽIVANJA I PRAKSU

Prof. dr Adnan Duraković

Redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, dadnan07@gmail.com

Prof. dr Vladimir M. Simović

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine i redovni profesor Fakulteta za bezbjednost i zaštitu Nezavisnog univerziteta u Banjoj Luci i Pravnog fakulteta Univerziteta „Vitez” u Vitezu, vlado_s@blic.net

Apstrakt: *Kod sprovođenja ispitivanja osumnjičenog treba imati u vidu elemente stvarne, psihičke i taktičke prirode. Ispitivanje osumnjičenog je znanje i umijeće koje treba naučiti. Ono je specijalizovani istražni rad, pa je, prema tome, protivno i nesvršishodno taktici ispitivanja izazivati konfliktne situacije i sukobe s ispitanikom jer je tada nemoguće uspostavljanje odnosa povjerenja. Subjektivnu stranu djela, kao što su: motivi, uloga u počinjenom djelu (način ulaska u kažnjivu zonu) i sl. možemo najlakše saznati od osumnjičenog, a pomoću podataka o ličnosti ispitanog, organ postupka može utvrditi smisao delikta, psihički proces koji je počinioca doveo do kriminalne reakcije i slično, kao i da se dobije odgovor o društvenoj opasnosti (štetnosti) počinioca.*

Ključne riječi: *ispitivanje, osumnjičeni, raport, taktike ispitivanja, ciljevi ispitivanja.*

1. UVODNI DIO

Dijapazon poslova kriminalista je vrlo obiman i svakim danom sve veći. U osnovi, on se svodi na otkrivanje i istraživanje (dokazivanje) krivičnih djela i njihovih počinilaca, kriminalističkim misaonim i radnim procesima. Posebno je važna uloga kriminalista na planu prevencije kriminaliteta. Otkrivanje i dokazivanje krivičnih djela i njihovih počinilaca je primarno u ingerenciji kriminalističke policije i ono je specifičan stvaralački primarno heuristički proces, izrazito dinamične prirode, koji prolazi kroz više stadijuma i nivoa. Ta dinamička djelatnost ima izrazito rekonstrukcijski karakter i u osnovi se sastoji u pronalaženju latentnih i potencijalnih informacija o krivičnom djelu i počiniocu i svih objektivno-subjektivnih okolnosti djela i njihovom interpretiranju, koje često ima karakter kriminalističkog, primarno traseološkog dešifrovanja (dekodiranja). Ova djelatnost kriminalista okarakterizovana je primjenom algoritama kriminalističke nauke, kao opisa niza postupaka koji dovode do rješenja nekog problema, posebno u sferi interpretiranja informacija. U okviru otkrivačke djelatnosti kriminalista izdvajaju se

i konfrontirajuće informacije operativnog karaktera, kako bi se otkrile i odbacile irelevantne i netačne informacije.

U kriminalističkom žargonu govori se o dvije vrste informacija: „živim“ – pod kojima se podrazumijevaju odrazi objektivne stvarnosti u svijesti ljudi i „mrtvim“ – pod kojima se podrazumijevaju tragovi i predmeti (stvari) u vezi s krivičnim djelom, s obzirom na stadijume njegovog počinjenja. U praksi u početnima fazama kriminalističkog istraživanja prevladavaju latentne informacije. To su one koje još nisu otkrivene ili će ostati zauvijek neotkrivene. S druge strane, aktuelizovane informacije su one koje su realizovane. Dokazne informacije su one koje služe u dokazne svrhe, i to kao dokazi u spoznajnom (kriminalističkom) ili procesnom smislu.

Otkrivačka djelatnost kriminalističke policije determinisana je raspoloživim fondom informacija. Riječ je o dinamičnoj cjelini taktičko-tehničkih zahvata koju uslovljavaju okolnosti (stanje) svakog konkretnog slučaja, aktuelna pravila kriminalističke nauke i forenzičnih nauka i pozitivni propisi, a najvažniji je aplikacioni sistem.

Izvori informacija se dijele na: (1) lične (personalne) (osumnjичeni, optuženi, žrtve, svjedoci, stručna lica i vještaci), (2) materijalne (realne) u obliku tragova i predmeta u vezi s pripremanim, pokušanim ili počinjenim krivičnim djelom, s obzirom na stadijume počinjenja djela, (3) isprave kao dokumenti (na papiru ili drugoj podlozi) i (4) tehničke snimke.

Vidimo da je kriminalističko istraživanje niz mjera i radnji i ocjena rezultata tih mjera i radnji, s prognozom u pogledu njihovog daljeg rada i ishoda postupka. Pri tome, logika naučne metode mora biti upotpunjena inicijativom i okretnošću kriminalista (duhovnom i tjelesnom). Kriminalisti vremenom razvijaju, u okviru svoje funkcije, svojevrsni mentalni model, obrazac operativnog ponašanja koji neminovno traže posebne verbalne vještine i posebne psihološke i govorničke tehnike, posebno kada se radi o tzv. situacijama „pod pritiskom“. Važnu ulogu ima i pažljivo slušanje i empatični pristup (Modly, Duraković 2017).

Brojne specifičnosti policijskog rada se vezuju i za nasilje, prije svih brutalnost i torture, kao njegovih najindikativnijih izraza, što ove pojave čini problematičnim, ali i izazovnim poduhvatom. Zaključak jeste da brutalnost i tortura posjeduju sljedeće zajedničke karakteristike: status izvršioca, okolnosti izvršenja, radnju izvršenja, oblik krivice (vinost izvršioca) i namjeru. Nasuprot tome, ove dvije pojave je moguće razlikovati prema sljedećim karakteristikama: svrha (cilj) upotrebe, povod izvršenja, mjesto (lokacija) dešavanja, reakcija (nivo tolerancije) i nosilac odgovornosti (Kesić 2018: 1).

2. CILJ I METODE

Za razumijevanje krivičnih djela potrebno je njihovo klasifikovanje sa određenim isticanjem specifičnosti i sličnosti, što zahtijeva prikupljanje, grupisanje i analizu karakteristika krivičnih djela. Intervju se priprema kroz fazu prikupljanja podataka koji omogućava rekonstrukciju kriminalnog događaja i to kroz njegove faze i krivičnopravne elemente, uključujući procjenu međusobne povezanosti elemenata do konačne ocjene da li postojeći podaci odgovaraju krivičnopravnim zahtjevima dokazivanja krivičnog djela i počinioca. Na osnovu toga razvija se teorija o zločinu sa motivima i rekonstrukcijom krivičnog djela sa obrascem kojim bi počinitelj eventualno htio da opravda svoje ponašanje. Rad za cilj ima da osvijetli praksu ispitivanja kroz pregled studija koje su imale za cilj da uoče faze ispitivanja, taktike koje su korištene za otvaranje ispitanika i slamanje otpora, kao i za analizu postavljenih pitanja i efekata koje imaju na priznanje djela i svih bitnih elemenata djela. Rad daje sažete standardne operativne prakse sa uputstvima kako uspješno voditi intervju.

3. RAZRADA TEME

Kriminalistički službenici znaju da moraju postaviti verziju koja se odnosi na djelo, lice mogućeg počinioca i žrtvu (oštećenog) i da moraju odustati od verzija koje su se pokazale pogrešnim, te postaviti nove i stalno ih provjeravati. Oni znaju da u potrazi za počiniocem moraju provjeriti veliki broj tragova i predmeta, od kojih će na kraju samo neki dovesti do cilja. Kriminalisti moraju znati da je kod informativnih razgovora umijeće: (1) počinioca koji nisu spremni dati iskaz ili to do trenutka razgovora nisu nikada učinili, nagovoriti na davanje iskaza, (2) počiniocima tako privlačno prikazati lične i materijalne dokaze i procjenu njihovih djela koja još nisu priznali, da budu podstaknuti priznati djelo ili djela, navesti relevantna mjesta (počinjenja, skrivanja predmeta i mrtvih tijela i sl.), kao i pomoći u pronalaznju saizvršilaca, pomoćnika, sredstava počinjenja djela i slično. Uspješni kriminalisti taktikom razgovora mogu osumnjičenog dovesti u situaciju da se „ispovijedi“ za drugo djelo ili djela koja je počinio u životu, (3) razotkriti počinioca za krivična djela za koja ne postoje lični ili materijalni dokazi, samo na osnovu kriminalističke stručnosti u pogledu taktike i tehnike vođenja obavljenog razgovora, (4) dokazati navodno oštećenim lažna sumnjičenja i fingirana krivična djela, kao i prevare na štetu osiguravajućih društava na osnovu kompetentnog pregleda mjesta događaja i procjene opisanog događaja, (5) pri obavljanju informativnog razgovora ispitanici ne smiju imati utisak da su maltretirani ili varani itd.

Taktika i tehnika obavljenog razgovora moraju se naučiti. Nije tačno da svaki kriminalist (policajac) zna voditi te razgovore. Takođe nije tačno da je dovoljno ispitivati počinioca samo o onim djelima koja im se stavljaju na teret. Psihološke karakteristike mišljenja kriminalista determinisane su posebnim tipovima problemskih situacija i zadataka s kojima se oni susreću tokom istraživanja krivičnih djela. Motivi svih krivičnih djela se mogu klasifikovati kao: kriminalni poduhvati motivisani koristoljubljem, motivi formirani unutar grupe, lični motivi, seksualni motivi.

Tipologija kriminala se vrši na osnovu obilježja krivičnih djela, dok se tipologija počinitelja vrši na osnovu dva aspekta: a) moralno-mentalnog (unutrašnji aspekt) i b) socijalno- eksternih obilježja okruženja u kojem je djelovao. Počinioci se klasifikuju po prisustvu ili odsustvu psihotičnih ili neurotičnih stanja, intelektualnom nivou, fizičkoj kondiciji i opštem fizičkom stanju, a zbog sve većeg značaja i po ekonomskoj situaciji i klasifikaciji unutar različitih profesionalnih grupa kako bi se lakše sa njima obavljao razgovor. Time se omogućava identifikacija obrasca ponašanja svake individue i formiranje elemenata prognostike ponašanja (Duraković, Modly 2018: 153). Različite situacije i kriminalistički zadaci koji se postavljaju pred kriminaliste i ostale učesnike u postupku zahtijevaju različite načine postupanja, a time i misaone aktivnosti koje prate to postupanje. Psihološki prag spoznaje kriminalista i učesnika u postupku se mijenja i zavisi od niza faktora endogene i egzogene prirode.

4. ISPITIVANJE OSUMNJIČENOG

Ispitivanje osumnjičenog je radnja dokazivanja u postupku, formalnom ili neformalnom. Osumnjičeni je izvor saznanja o činjenicama relevantnim za postupak. Vrijednost tog ispitivanja zavisi od konkretnih rješenja u zakonodavstvu u pogledu dokazne vrijednosti njihovog iskaza. Faktički se zakon o krivičnom postupku odriče iskaza osumnjičenog kao dokaznog izvora, jer se on ne mora iskazivati. Iskaz osumnjičenog može se sastojati od priznanja, poricanja ili bilo koje druge izjave koja služi za utvrđivanje činjenica. Ovaj iskaz postaje dokaz pod uslovom da ga organ postupka kao takvog prihvati.

Procesni zakoni propisuju zabranjene načine pribavljanja iskaza i uslove pod kojima iskaz treba biti dobijen. Zakon dozvoljava tolerisanje lažnih izjava osumnjičenog pod uslovom da se time ne vrijeđaju prava trećih lica. Preporučuje se registrovanje iskaza audio-video tehničkim sredstvima, a poseban oblik iskaza dobija se suočavanjem sa drugim licima (Modly, Korajlić 2002: 183).

Za uspjeh ispitivanja važni su subjektivni uslovi koje treba ispunjavati ispitivač, tako da on mora: (1) biti dobar psiholog, zdravog razuma, poznavati postulate kriminalističke psihologije, (2) imati odgovarajuće iskustvo u kvalitativno-kvantitativnom smislu u odnosu na postupak ispitivanja, poznavati vještinu ispitivanja i razne tehnike ispitivanja, (3) poznavati ličnost ispitanika, njegovu kriminalnu biografiju (engl. *back ground*), njegov način reagovanja na motive i događaje u okolini, navike i sklonosti, predživot, mjesta i lica koja je kontaktirao, običaje i radne navike i sl., (4) biti komunikativan i uspostaviti „transfer“, tj. odnos povjerenja ili barem poštovanja s ispitanikom i iskoristiti vlastite sposobnosti u ispitivanju i eventualne ranije uspjehe itd.

Kriminalisti treba stalno da vode računa o taktici ispitivanja osumnjičenog, u šta spada: (1) znanje da je ispitivanje umijeće koje treba naučiti. Ono je specijalizovani istražni rad, (2) da je protivno i nesvrishodno taktici ispitivanja izazivati konfliktne situacije i sukobe s ispitanikom jer je tada nemoguće uspostavljanje odnosa povjerenja, (3) u ispitivanju treba izbjegavati teške izraze, npr. zločin, ubistvo, krivica, krivac, odvratno, niske pobude itd., jer takvi izrazi kod ispitanika pobuđuju strah i jačaju nagon samoodbrane, (4) ispitivanje treba voditi neutralno, postavljajući neutralna pitanja. Manifestacije neodobravanja zločina i prekorijevanje za učinjeno djelo su primitivne reakcije ispitivača, (5) prerana osuda djela ili lica, prebacivanje i prijekor izazivaju otpor, dovode do laganja i poricanja i uskraćivanja iskaza uopšte, (6) ako ispitanik laže, treba ga pustiti da laže, jer to na kraju nerijetko vodi u priznanje, (7) treba pobuđivati i iskoristiti uzbuđenje ispitanika, (8) kod zaticanja na djelu (*in flagranti*), treba odmah pristupiti ispitivanju. Nekad se preporučuje ispitivanje u prisustvu drugih lica, (9) ispitivač svojim postupcima, stavom i načinom ispitivanja treba stvoriti uvjerenje kod ispitanika, da je lice vrijedno poštovanja i povjerenja. Pri tome, ispitivač mora voditi računa o svom ličnom vanjskom izgledu, (10) ispitivanju treba pristupiti tek onda kada se predmet poznaje u detalje i kada je ispitivanje pripremljeno i planirano. Ovakav pristup imperativno traži proučavanje spisa i uvid u druge isprave, kao i izlazak na kriminalnu scenu gdje se događaj zbio, te pregled predmeta, (11) treba brižljivo prikupiti i proučiti sve činjenice (pozadinu) o ličnosti osumnjičenog, prije svega podatke koji se odnose na socijalnu anamnezu (prilike u kojima živi ili je živio, podaci o članovima porodice i sl.).

Podaci o ličnosti osumnjičenog i njegovom okruženju omogućavaju: (1) pravilan odabir strategije ispitivanja u pogledu taktičkih metoda i sredstava ovlaštenih službenih lica koja učestvuju u postupku, (2) pronalaženje i iskorištavanje u otkrivačko-dokazne svrhe stvarnih i personalnih izvora informacija, (3) ocjenu iskaza ispitanika, (4) pravilno prosuđivanje u određivanju mjera

zadržavanja. Podaci o individualnim svojstvima i psihi osumnjičenog pomažu pri utvrđivanju subjektivne strane djela, kao što su: motivi, uloga u počinjenom djelu (način ulaska u kažnjivu zonu) i sl. Pomoću podataka o ličnosti ispitanika organ postupka može utvrditi smisao delikta, psihički proces koji je počinioca doveo do kriminalne reakcije i sl., (5) da se dobije odgovor o društvenoj opasnosti – štetnosti počinioca, (6) da se shvati geneza djela i otkriju stvarni motivi i realni uzroci djela i da se razjasne odnosi koji su postojali između počinioca i žrtve i niz drugih okolnosti, (7) utvrđivanje oblika i veličine krivice. To npr. kod namjernih delikata znači utvrđivanje vremenskog intervala između prve ideje o budućem djelu i stvarnog počinjenja djela.

S obzirom na ulogu i zadatke kriminalista, upoznavanje s ličnošću počinioca i njeno proučavanje javlja se kao njihov vrlo važan zadatak. Da bi kriminalisti pravilno objasnili djelo u toku kriminalističkog istraživanja, moraju otkriti, utvrditi i protumačiti niz krivičnopravnih, kriminalističkih, forenzičnih, kriminoloških, viktimoloških i drugih činjenica u vezi s ličnošću počinioca djela. Podaci o ličnosti osumnjičenog diktiraju način i vrijeme upotrebe poligrafa ili drugih tehničkih istražnih sredstava, kao što je npr. analizator stresa glasa, hipnoza i sl. Podaci o rođacima, prijateljima i neprijateljima, poznanicima, zaposlenim i sl. predodređuju krug lica kao potencijalnih izvora personalnih informacija. Oni određuju lica kod kojih treba izvršiti pretres, za koja treba izvršiti provjeru alibija ili primijeniti operativno-taktičke mjere tajnog nadzora.

Podaci o licima s kojima se počinilac družio, o mjestima koja je posjećivao ili posjećuje, njegovim navikama i sklonostima i sl. od posebnog su operativnog interesa kada je počinilac u bjekstvu i kada se za njim traga. Informacije o ličnosti počinilaca omogućavaju organima postupka donošenje odluka prognostičkog i preventivnog karaktera. Na osnovu tih podataka moguće je pretpostaviti i spriječiti buduća djela počinilaca. Ovi podaci su neophodni vještaku-psihijatru u kasnijem postupku, koji zbog svoje „neoperativnosti“ nije u mogućnosti pravovremeno prikupiti podatke o kojima je riječ (Modly, Duraković 2017).

5. ELEMENTI ISPITIVANJA OSUMNJIČENOG

Kod sprovođenja ispitivanja osumnjičenog treba imati u vidu sljedeće elemente: (1) stvarne, (2) psihološke i (3) taktičke prirode (Aleksić, Škuljić 2010: 204).

Elementi stvarne prirode primarno su vezani uz mjesto ispitivanja. To može biti i kriminalna scena zbog koje ispitanik može biti u šoku. Nerijetko na njoj nema ni minimalnih uslova potrebnih za ispitivanje. Ipak, dokazi koji se nalaze na

kriminalnoj sceni govore očitije, rječitije od priznanja, pa se može odmah pokazati kako je počinjeno djelo (misaona rekonstrukcija). Omogućava se i priznanje fiksirano tehničkim sredstvima. Preporučuje se da osumnjičeni koji priznaje djelo – napravi kroki skicu. Riječ je o ilustrativnom priznanju.

Stan je taktički najmanje pogodan za ispitivanje. Dom svakog čovjeka je njegova „tvrđava“. U njemu su osumnjičeni najčvršći i najotporniji. U stanu ima najmanje uslova za neometan rad i najčešće najviše uslova za bjekstvo ili napad na ispitivača. Kod ispitivanja u ustanovi prisutan je autoritet organa postupka, postoje službeni spisi, sredstva za registrovanje iskaza itd.

Zidovi u službenim prostorijama trebalo bi, po pravilu, biti bez slika, sto bez ukrasa i predmeta koji plijene i zaustavljaju pažnju ispitanika ili mogu poslužiti za napad. Psihofiziologija rada uči da čak i boja zidova mora biti neutralna (obično blijedožuta ili narandžasta). Jednoličnost onemogućava rastresenost ispitanika i ima pozitivno psihičko djelovanje, a koncentracija je bolja. Neka istraživanja su pokazala da postojanje slike, kao što je voda koja teče – pozitivno djeluje na lice. Prostorije za ispitivanje treba dobro osigurati da se onemogući bjekstvo, napad ili samoubistvo. Vrata moraju biti čvrsta i zatvorena, prozori osigurani i sl. Treba onemogućiti djelovanje buke i posmatranje onog što se događa vani, čime se razbija stvorena službena atmosfera. Za vrijeme ispitivanja treba osigurati punu neometanost u radu: zabraniti neovlašteno ulaženje, telefonske pozive i slično. Treba imati u vidu da svaki prekid ispitivanja omogućava ispitaniku da se koncentriše i jača njegov otpor, a ispitivača prekida u toku misli. Kao što je navedeno, na stolu ne bi smjelo biti nikakvih predmeta podesnih za napad ili samopovređivanje (makaze, nož za otvaranje pošte, metalna pepeljara ili od kamena i sl.) (Modly, Duraković 2017).

Kada pozitivni propisi propisuju da o snimanju treba obavijestiti ispitanika, to treba učiniti i konstatovati u pismenu koje kasnije ispitanik treba potpisati. Kod operativnog postupanja (kriminalističko istraživanje) odluka o saopštavanju snimanja je na kriminalisti koji sprovodi ispitivanje. On se mora rukovoditi kriminalističko-taktičkim načinima koji su najpodobniji u konkretnom slučaju. Ispitanik može sjediti ili stajati. Preporučuje se da ispitanik sjedi jer to omogućava koncentraciju. Prisiljavanje ispitanika na duže stajanje je oblik prinude.

Vrijeme ispitivanja zavisi od konkretnih okolnosti slučaja. Važi pravilo: što prije, to bolje. Duge pauze u ispitivanju imaju loše djelovanje. Na slučaju (predmetu) treba stalno raditi iz taktičkih razloga, jer s ispitanikom treba imati stalni kontakt.

Ispitivanju treba pristupiti tek onda kada ispitivač poznaje predmet detaljno. Nikako ne gledati u spis pred ispitanikom, jer on odmah počne „vrdati“. Kod većih i složenijih predmeta obavezno treba napraviti plan ispitivanja. Listanje po materijalima u vrijeme ispitivanja ukazuje na nesigurnost ili neznanje ispitivača. Kako je ranije navedeno, kada se s ispitanikom na početku prodiskutuje o ličnim stvarima, dolazi do razvijanja kooperacije, povjerenja i redukovanja otpora ili animoziteta.

Kod elemenata psihičke prirode treba imati u vidu da je ispitivanje psihička borba u kojoj obično pobjeđuje intelektualno nadmoćniji (Aleksić, Škulić 2010: 204). Ispitivač za tu borbu treba pripremiti optimalne uslove, o kojima je već bilo riječi, za psihološku ocjenu ličnosti ispitanika, posebno u pogledu indikatora za određivanje najpogodnije taktike za „tvrdo“ ili „meko“ ispitivanje. Poznavanje psihologije ličnosti omogućava upoznavanje duševnih i fizičkih reakcija svojstvenih određenim situacijama i pojedincima.

Neumjesna ljubaznost može biti protumačena kao slabost ispitivača. Neumjesno izazivanje revolta vodi do nezakonite upotrebe prinude radi neutralizacije otpora. Ukoliko se radi o provokaciji, nema instituta nužne obrane. Ispitivač se treba vladati neutralno. Ne smije govoriti „ti si“ ili „vi ste“ ubili, silovali, provalili i sl. Pošto je uspostavljanje povjerenja (transfer) na relaciji ispitivač – ispitanik presudno za uspjeh ispitivanja, treba ga što prije uspostaviti. Zato ispitivanje treba započeti na oko indiferentnim pitanjima, tehnikom intervjuja. Za vrijeme razgovora treba stalno posmatrati ispitanika da se uoče reakcije na postavljena pitanja i situacije (motorika, mimika i pantomimika), dakle, simptomatska slika u vidu vanjskih manifestacija. To može biti: oblizivanje usnica, znojenje, vrpoljenje, trljanje ruku, pojava tikova i sl. Uvijek treba fiksirati pitanje i reakciju koja se javila na određeno pitanje i izvesti zaključak zašto se ispitanik tako vlada. Ispitivač ne smije pokazivati svoje osjećaje. U toku ispitivanja ne treba žuriti, treba ga voditi aktivno i intenzivno.

Elementi taktičke prirode govore da po pravilu ispitivanje treba voditi jedan ispitivač, osim ako je riječ o ženama, i to zbog opasnosti od lažnog prijavljivanja silovanja ili seksualnog uznemiravanja, neuravnoteženim licima, duševno bolesnim licima i sl. Prisustvo dva ispitivača, pa i više, može na ispitanika djelovati tako da izgubi sigurnost i da dođe do priznanja. Ipak, uočeno je da se priznanje i intimni podaci ne iznose pred više lica. Uz ostalo, kontakt se ne može uspostaviti s više ljudi. Zavisno od okolnosti konkretnog slučaja treba odrediti u kojem času i kojim redoslijedom će osumnjičenom biti predloženi pojedini dokazi. To zavisi od količine i kvaliteta raspoloživih dokaza (Modly, Duraković 2017).

Kada se raspolaže s malo dokaza, posebno ako se radi o indikativnim dokazima, treba koristiti metodu „pipanja“, koju treba da primjenjuju najiskusniji ispitivači. Tu se iskorištavaju prefinjeni psihološki instrumenti, kao što su: transfer odgovornosti, osjećaj časti ili krivice, sukob sa „super egom“ itd. Tu dolazi do izražaja iskustvo i intuicija (intelektualna i praktična) ispitivača. Taktički postupci radi dobijanja priznanja, a time često i nepoznatih dokaza su različiti. Radi ilustracije navode se neki (Modly, Duraković 2017):

(1) hipotetička priča: osumnjičenom se ispriča priča o izmišljenom zločinu koja se samo u sitnim detaljima razlikuje od počinjenog djela. Ova se priča doslovce registruje nekim tehničkim sredstvom, npr. magnetofonom, a nakon izvjesnog vremena od ispitanika se zatraži da priču ponovi u detaljima. Nakon toga se tekstovi upoređuju, pri čemu se u opisu ispitanika nađu i detalji koji se poklapaju s činjenicama počinjenog djela i koji nisu mogli biti poznati nikome drugom nego počiniocu ili licu koje je učestvovalo u počinjenju djela. Interesantno je i registrovati izbjegavanje detaljnih odgovora i vanjske manifestacije koje ukazuju na to da je ispitanik osjetio zamku i da je izbjegava. Riječ je o manifestaciji dokaza krivice;

(2) upotreba trećih lica: obično je riječ o upotrebi lica bliskih ispitaniku (rodbina), što može uticati na ispitanika da u vlastitom interesu kaže istinu i sebi na taj način osigura blagodet zakona (držanje poslije počinjenog djela kao olakšavajuća okolnost);

(3) potpisivanje lažnog iskaza: ispitaniku se daje na potpis njegov lažan iskaz, a nakon toga mu se zapisnik daje na čitanje, s tim da svojeručno ispravi eventualne greške i izvrši dopune. Takav iskaz treba detaljno ispitati i nerijetko se nađe da su pojedini dijelovi lažni;

(4) trojanski konj: kada policijski doušnik sugeriše ispitaniku (potencijalnom) da mu je policija na tragu i posmatra njegovu reakciju i to javlja policiji;

(5) hladna (tiha) jeza: kada se ispitanik vodi na mjesto izvršenja djela, gdje se u potpunosti tišini izvodi rekonstrukcija, tj. organ koji sprovodi rekonstrukciju u svim detaljima prividno ponovi (na osnovu podataka kojima raspolaže) kako se djelo dogodilo. Kod ispitanika, posebno delinkvenata koji su djelo izvršili u afektu – to može izazvati šok, koji ne mogu više lagati i priznaju djelo. Tako npr. u slučajevima ubistava kada se ispitanik vodi na kriminalnu scenu, neko od ovlaštenih službenih lica može „slučajno“ stati na mjesto gdje je ležalo mrtvo tijelo. Tada se ispitanik, koji ide iza ovlaštenog službenog lica, može otkriti ako prekorači ili preskoči to mjesto ili na neki drugi način da do znanja da mu je to mjesto poznato.

6. ISTRAŽIVANJE

Istraživanje je dinamičan proces koji se zasniva na tome da se ispitivač prilagodi datoj situaciji i da ostvari svoje ciljeve. Da bi se to postiglo, mora se obaviti priprema, plan i podrška od multidisciplinarnog tima. Pod timom se podrazumijeva da postoji analitičar, prevodilac po potrebi, lice koje poznaje predmetnu stvar, odnosno predmet istraživanja i jedan ili dva ispitivača (Interrogation: a review of the science, 2016). Podrazumijeva se da svi oni imaju jednak trening u pogledu ispitivanja, odnosno najbolju praksu.

Priprema u ispitivanju podrazumijeva da se izvrši distinkcija važnih dokaza od sporednih i tajnih podataka. Zajedno sa obavještajnim zahtjevom (prikupljanje i razjašnjavanje), postojeći fond informacija se koriste da bi se postavili kratkoročni i dugoročni ciljevi, strategije, uticaj na motivaciju subjekta i reakcija subjekata na sve to. Procjena i prilagođavanje prvih impresija je bitan faktor na cijeli tok ispitivanja. Pretpostaviće se o kakvoj ličnosti se radi i na šta će najvjerovatnije reagovati, te kako će se razviti dalja komunikacija i saradnja. Ispitivač će sa timom prodiskutovati koji je najefikasniji način otvaranja i koje značajne forme i sadržine će koristiti kako bi se ispitivač predstavio u onom svjetlu u kojem je to najbolje radi svrhe i postizanja najboljeg ishoda ispitivanja.

Ispitivač će se predstaviti na adekvatan način, ali će, isto tako, na adekvatan način predstaviti ispitaniku svrhu i željeni ishod ispitivanja. Prvenstveno, treba procijeniti nivo otpora koji će subjekt pružiti u toku ispitivanja. Procjena se odnosi na procjenu nivoa kooperacije, identifikovanje znanja i načina izbjegavanja od strane subjekta i procjenu motivacije, i to na način kako govori, da li je zabrinut za odnos i izgradnju odnosa sa ispitivačem, briga o njegovim potrebama i identitetu (o osjećaju samovrijednosti, egu itd.) i da li je voljan da učestvuje aktivno u tome da se stvar riješi – engl. *instrumental problem solving* ili nije. Ako subjekt odbija da se aktivno angažuje, ispitivač treba da koristi taktiku da subjekta uvuče u konverzaciju, i to preko samoafirmacije, prikazivanje dopadanja, socijalnih dokaza, reciprociteta, blagog prikazivanja autoriteta, samootvaranja, potvrđivanja i konzistencije (Interrogation: a review of the science, 2016).

7. PRIZNANJE OSUMNJIČENOG

Priznanje osumnjičenog mora biti izričito, znači da nema prećutnog priznanja. Priznanje može biti: a) vansudsko i sudsko, b) prosto i kvalifikovano, c) potpuno i nepotpuno, d) sudsko priznanje u užem i u širem smislu, e) dobrovoljno i neizbježno priznanje. Osumnjičenom je prepušteno da slobodno odluči da li će dati iskaz, a ako to odluči – slobodan je u ocjeni da li će govoriti istinu. Kada se

osumnjičeni prvi put ispituje, pitaće se za: osnovne identifikacione podatke, gdje je rođen, gdje stanuje, za dan, mjesec i godinu rođenja, koje je narodnosti i čiji je državljanin, jedinstveni matični broj državljanina BiH, osnovne mikrosocijalne podatke, podatke o vojnoj službi, kakvog je imovnog stanja, eventualni recidivizam, eventualni procesni koneksitet i ako je maloljetnik – ko mu je zakonski zastupnik (Simović 2021: 243, 244).

Ključno mjesto u strukturi radnje ispitivanja ima prvo ispitivanje. Ako cjelokupna taktika ispitivanja ispitanika uključuje kombinovane načine djelovanja na njegov razum i osjećaje, prvo ispitivanje ima posebno za cilj utvrđivanje osobine ličnosti ispitanika, njegovog karaktera, temperamenta i sl. U tu svrhu prvo ispitivanje treba započeti s izlaganjem opisa života ispitanika i izlaganjem o drugim podacima, sve u obliku konverzacije koju ispitivač treba voditi neprimjetno, tako da se bez oštrog prelaza tema razgovora usmjeri na događaj koji je predmet postupka. Kod prvog ispitivanja ispitanik, po pravilu, još nema čvrstu i jasnu odbrambenu poziciju i kako je ranije navedeno, iskusan ispitivač neće ga dovoditi u odbrambenu psihozu i poziciju.

Mekoća i elastičnost ispitivanja su mnogo vrednije od bilo kakvog grubog postupka, kad bi on i formalno bio prihvatljiv, a ispitivač prije prvog ispitivanja mora temeljno proučiti službeni spis. To je bitno za provjeru ispitanikovih navoda izloženih u slobodnom izlaganju. To je i način zaštite od odbrambenih provjera ispitanika, koji takođe ima vlastitu taktiku provjere saznanja u spisu predmeta, a kada je riječ o krivičnom postupku – ispitivač mora poštovati zakonsku obavezu i odmah saopštiti ispitaniku osnovanu sumnju. To zahtijeva na strani ispitivača prethodnu pripremu i strogu koncentraciju i uočavanje svih reakcija ispitanika (Modly, Duraković 2017).

Predočavanje dokaza i podataka zahtijeva pridržavanje određenog redosljedja. Po pravilu se najprije predočavaju dokazi slabije dokazne snage, a zatim oni najvažniji. Odstupanja se javljaju kod potrebe višekratnog uzimanja izjave. To su slučajevi kod ispitanika koji daju neistinite iskaze. Ti se iskazi registruju, a zatim predočavaju, konvergiraju (usklađuju) s drugim dokazima i sl. Riječ je o temeljnom, sistematskom i detaljnom ispitivanju niza okolnosti koje „mrve“ odbranu ispitanika. Ispitivači uvijek moraju činiti napor da do priznanja dođe, uz pridržavanje svih procesnih načela i pravila o načinu ispitivanja osumnjičenog, uz bezuslovno poštovanje integriteta i digniteta ličnosti ispitanika.

Uvijek se treba pridržavati kriminalističko-taktičkih mjera za postizanje priznanja kao što su (Modly, Duraković 2017): a) temeljno poznavanje predmeta, b) poznavanje ličnosti ispitanika, c) praćenje reakcija ispitanika, d) stalno prilagođavanje i varijacije modaliteta ispitivanja itd. Detaljno isplanirana radnja

ispitivanja podrazumijeva da priznanje nikada ne smije biti isključivi cilj ispitivanja. Ono ima višestruku svrhu, prije svega da primarno služi i odbrani ispitanika, da pojednostavljuje i upotpunjuje dokazni postupak, te saopštavanje nečega što do časa ispitivanja nije bilo poznato u postupku i ima neki značaj.

Opasnosti uvijek povezane s priznanjem su: a) nekritičko povjerenje u priznanje i b) nekritičko nepovjerenje prema priznanju. Priznanje je poželjno, ali ne bezuslovno potrebno, pa je korisna snaga i operativna dinamika rada na dobijanju priznanja kao najvažnijem cilju.

Psihološki gledano, priznanja se u osnovi dijele na: a) ona motivisana ličnim motivima, tzv. „ja“ priznanja i b) ona motivisana djelovanjem na okolinu. Formalno gledajući, priznanja mogu biti: sudska, vansudska (operativna), potpuna, djelimična, jednostavna, složena itd. (Modly, Korajlić 2002: 508).

Kod svakog priznanja treba posebnu pažnju posvetiti: a) povodu, b) vremenu i c) obliku priznanja.

Posebnu pažnju treba posvetiti dokazima istinitosti priznanja, kao što su: a) okolnosti i detalji datog priznanja, b) izvornost iskaza (podaci koje može znati samo počinitelj), c) tajnost podataka poznatih samo ispitaniku, d) originalnost korištenih izraza, e) izbjegavanje dvosmislenosti i sl. Jednaku pažnju zaslužuje i psihologija poricanja (Modly, Duraković 2017).

U tom kontekstu, prije svega, značajno je sastavljanje plana ispitivanja, detaljno praćenje saznanja iz drugih dokaza itd. Postoje znaci laganja, kao što su: 1) česta upotreba neodređenih izraza, 2) upotreba uopštenih izraza, kao „svi“ ili „niko“, bezlično „da“, „mi“, umjesto „ja“. Ili, mnoštvo pojedinosti, sasvim beskorisnih ili bezveznih, te mnoštvo nevažnih podataka, dugi i posredni odgovori ili pak kratki, ali izbjegavajući, česte stanke i duge rečenice, visok zvuk glasa itd. Suprotno, iskaz koji obiluje sa „ja“, sa detaljima koji su provjerljivi, sa imenima ljudi, sa detaljima lokacija, emocija, zvukova, prihvatanje mogućnosti da se nešto i drugačije odvijalo itd. – indicije su istine.

Razumni (logički) stil ispitivanja (Modly, Korajlić 2002: 548; Modly, Duraković 2017; Aleksić, Škuljić 2010: 204) lica primarno se primjenjuje u razgovoru s kriminalcima „od karijere“ i povratnicima. U razgovoru s ovom kategorijom delinkvenata ne treba odmah raskrinkavati laži koje iznose. Njih treba pobijati kada se prikupi dovoljno argumenata. Lažne izjave treba pobijati tačku po tačku, onim redom kako su izrečene. Navedena kategorija ispitanika ne reaguje na fer i prijateljsko držanje ispitivača. Navikli su na grubosti u svojoj kriminalnoj prošlosti, pa fer i prijateljski pristup ispitivača tumače kao slabost i kod njih nema blefiranja i apelovanja na emocije ili razum. Kod njih nije jače izražen osjećaj

krivice, već samo strah od kazne. Oni se stalno nalaze u stanju tzv. kriminalnog optimizma, njima dominira misao da neće biti otkriveni (uhvaćeni), a kriminal smatraju zanimanjem.

8. RAZVIJANJE I ODRŽAVANJE RAPORTA

Ispitivač namjerno ohrabruje kod subjekta osjećaj autonomije, tj. da ga učini manje pod osjećajem pritiska, a time i više kooperativnijim. Ispitivač treba potcrtati osumnjičenom da je iskaz njegov, a ne policije, čime se potcrtava osjećaj autonomije i rasterećuje ispitivač od fokusa – oslobađa da bude fokusiran na pribavljanje obavještenja i informacija za organ postupka. Ispitivani se podstiče da kaže informacije i da ih podijeli riječima „recite“, „objasnite“, „opišite“ nešto u vezi sa temom. Ispitivač ne treba prekidati tišinu, osim ako se namjerno odugovlači sa odgovorima i treba dopustiti iskaz bez prekidanja – kada pričanje počne. Ispitivač mora pokazati osjećaj prihvatanja i empatije za subjekta, vrijednosti njegovih uvjerenja, prilagoditi strategiju njegovim potrebama. Kod prilagođavanja strategije raport treba biti takav da se vodi kroz uzajamno pokazivanje pažnje i koordinacije između ispitivača i subjekta.

Aktivno slušanje podrazumijeva da ispitivač ohrabruje, parafrazira ili sumira šta je subjekt rekao u kritičnom momentu, posmatrajući govor, govor tijela i položaj tijela, reakcije, emocionalna stanja i odgovarajuće korištenje tišine. Ispitivač stvara narative ili usmjerava priču, koristeći otvorena i zatvorena pitanja. Ispitivač će pomoći u osvježavanju memorije i to tako da može zamoliti subjekta da zatvori oči i pogleda u daljinu i da otkloni svaku distrakciju i osvježi sjećanje i pozove sliku događaja. Subjekt treba da mentalno ponovo proživi događaj sa sadržajem koji se odvijao i da opiše vremenske detalje, prostorne detalje, npr. sa potpitanjima: „Šta ste čuli? Šta ste vidjeli? Šta ste mirisali? Kako ste se osjećali?“ Ispitivač može tražiti od subjekta da ispriča priču unazad ili iz različite perspektive. Ono što pravi distinkciju između istinitog i lažnog iskaza su nivoi detaljnosti, koji se ne mogu unaprijed smisliti niti dogovoriti. Na tim detaljima se vidi kvalitet i tačnost iskaza (Interrogation: a review of the science, 2016).

9. INTERVJU S OSUMNJIČENIM

Intervju s osumnjičenim naziva se informativni razgovor. To, po pravilu, znači razgovor koji je planiran, pa makar i ad hok i usmjeren ka određenom cilju, a to je dobijanje određenih obavještenja. U kriminalističkom smislu pravi intervju je oblik prikupljanja obavještenja od lica, pri čemu davalac informacije nije u statusu osumnjičenog, koga ispituje u okviru informativnog razgovora. Intervju je jedna od važnijih tehnika u mnogim profesijama. Svaka profesija ima svoj specijalizovani

intervju. Riječ je o karakterističnom obliku saopštavanja činjenica i tumačenja tih činjenica. Intervju je elastična tehnika prikupljanja obavještenja i primjenjuje se u svakoj djelatnosti na svoj način. Intervjuima treba pristupiti otvoreno.

Svaki intervju je razgovor, ali svaki razgovor nije intervju, jer on kao razgovor ima svoje posebnosti. Svrha dobro planiranog i vođenog intervjuja je u tome da se lica motivišu da daju važna obavještenja koja su im dostupna, bez opasnosti za svoj ugled i tjelesni integritet.

Intervju je uvijek dvostrani proces. Voditelj intervjuja traži obavještenja, ali istovremeno i sagovorniku daje neke obavještenja, verbalno ili neverbalno (govor tijela). Kada je riječ o kriminalnim događajima ili krivičnim djelima primjenjuje se tehnika kriminalističko-forenzičnog intervjuja. Takav intervju zasniva se na naučnim osnovama, za razliku od „običnog“ razgovora koji je takođe oblik intervjuja.

Kriminalističko-forenzični intervju karakteriše (Modly, Duraković 2017; Modly, Korajlić 2010: 182): 1) tačno određen cilj razgovora, 2) postojanje plana o vrsti i redosljedu pitanja, koja su unaprijed pripremljena i do određenog stepena precizirana, 3) bilježenje (registracija) govora i simptomatske slike ispitanika i 4) praktična obučenost za obavljanje intervjuja. Budući da se percepcije ispitanika zasnivaju na vlastitim interesima, prioritetima i sklonostima, dobijanje informacija od lica nije jednostavan posao kao što se čini na prvi pogled. Kriminalist mora biti osjetljiv na bilo koji ili sve psihološke uticaje i motivacijski štetna djelovanja na percepciju ispitanika, kao i reprodukciju opaženog.

Na početku intervjuja, da bi lice koje treba intervjuisati dobilo status svjedoka, moraju biti ispunjeni određeni zahtjevi. To lice mora biti na raspolaganju (prisutno), osim kada je riječ o intervjuisanju preko tehničkih sredstava (link). Mora biti svjesno svog položaja u postupku i pažljivo u odnosu na ono što se dogodilo i u vezi sa čim daje intervju. Prisustvo i svjesnost se relativno lako utvrđuju u procesu intervjuisanja, a pažljivost mnogo teže. Ova tri elementa su važna za utvrđivanje tačnosti svjedokove percepcije. Pri tome, važnu ulogu igraju motivacija i percepcija.

10. MOTIVACIJA SVJEDOKA

Postoje brojni tipovi svjedoka i svaki ima različitu motivaciju i percepciju, koje utiču na odgovore tokom intervjuja. Motivacija i percepcija mogu se zasnivati ili na svjesnom izboru ili na podsvjesnim pobudama. Svjedokova prikladnost, posebno pojavnost, zavisi od okolnosti koje utiču na njegovu zakonsku podobnost da učestvuje kao svjedok u postupku. Kriminalisti treba da kompetenciju svjedoka

procjenjuju zavisno od njegove starosti, pretpostavljenog nivoa inteligencije, duševnog stanja, odnosa sa licima umiješanim u slučaj i ostalim karakteristikama koje mogu isključiti korištenje svjedoka za davanje iskaza pred organima postupka, kao što je npr. njegova kriminalna prošlost i sl. Riječ je o svjedokovom tzv. backgroundu (životnoj pozadini). Oblici odnosa među pojedincima umiješanim u slučaj mogu takođe uticati na svjedočenje pred organima postupka, posebno u sudu u smislu prihvatanja ili neprihvatanja sadržaja svjedočenja prilikom njegove ocjene.

Kriminalisti moraju procijeniti ispitanikove kompetencije i kredibilitet. Kompetencija svjedoka znači njegovu ličnu kvalifikaciju da svjedoči u postupku. Ona treba biti utvrđena prije davanja iskaza. Treba imati u vidu da svjedokova kompetencija nema veze s vjerodostojnošću informacija koje svjedok daje. Vjerodostojnost svjedoka treba razlikovati od njegove kompetencije tako što se vjerodostojnost zasniva na pretpostavci da je svjedok kvalifikovan i da će mu biti dopušteno da svjedoči, tj. svojstva svjedoka koje izvođenje svjedočenja čini prihvatljivim: prisustva, svjesnosti uloge i pažljivosti u procesu intervjuisanja (Modly, Duraković 2017).

Kriminalisti treba detaljno da istraže sve navedene uslove. Među pitanjima na koja kriminalisti treba da dobiju zadovoljavajuće odgovore o procjeni vjerodostojnosti svjedoka spadaju (Modly, Duraković 2017): 1) da li je svjedok bio pri svijesti i svjestan u vrijeme događaja, 2) da li je bio pod uticajem omamljujućih sredstava (alkohol, droge i slično), da li je bio umoran, neispavan, gladan ili previše sit itd., 3) kako to da se svjedok zatekao u položaju da opaža: vidi, čuje, namiriše, dodirne ili na drugi način opaža, 4) otkuda je svjedok dolazio i kuda je išao, 5) šta je svjedok tačno radio u vrijeme opažanja događaja, 6) da li se u to vrijeme moglo događati nešto što je moglo uticati na svjedokovu pažnju, na pozitivan ili negativan način itd.

Uz navedeno, treba utvrditi i: 1) da li svjedok ima određene predrasude i koje (prema događaju, licima i sl.), 2) da li je sklon prejudiciranju ili ima kakav lični interes u konkretnom slučaju, 3) da li svjedok ima bilo koji tjelesni ili psihički nedostatak koji je mogao uticati na sposobnost posmatranja, prisjećanja ili opširnost iskaza, npr. da li nosi naočare i da li ih je nosio u kritično vrijeme, kakva mu je dioptrija, da li ima problema sa sluhom i kakvih itd., 4) koji su objektivni uslovi vladali na mjestu događaja u vrijeme opažanja (vremenske prilike, jačina svjetlosti, vidljivost, čujnost itd.), 5) kakva je svjedokova reputacija kao iskrenog lica i sl.

Kriminalisti ne smiju prihvatiti svjedokovo svjedočenje isključivo vođeni njegovim izgledom, pojavnošću. Oni moraju pitati, provjeravati i ponovo provjeravati i procijeniti efekte psihičkih i emocionalnih karakteristika, vanjskih uticaja, te položaj tijela i ponašanje. Percepcija i pamćenje su procesi koji utiču na

zaključke i sveukupnost ličnih sposobnosti, pa bi bilo pogrešno svjedocima ne dozvoliti da izraze svoje mišljenje ili da izvlače zaključke o predmetu u vezi s kojim svjedoče. Njihova se funkcija svodi na prezentovanje činjenica koje poznaju „iz prve ruke“. Treba imati u vidu da je teško opisati nešto što je opaženo a što se u izlaganju ne nalazi, te zaključak lica kao izvora informacija.

Ispitivač se uključuje u pozitivna međuljudska ponašanja, prilagođava se toku ispitivanja, savjetuje rezervisano i oprezno. Treba izbjegavati negativna međuljudska ponašanja kao što su argumentovanje, zahtijevanje i kruto roditeljsko i pokroviteljsko ponašanje, previše poznato, nesigurno i kolebljivo, slabo i pokorno, pasivno i ogorčeno ili napadati i kažnjavati. Ispitivač traži nešto pozitivno u ponašanju subjekta i izvlači subjekta iz negativnog interpersonalnog ponašanja. Koristi se strategija lijevka u ispitivanju tako što se prvo pitaju otvorena pitanja (kaži, objasni, opiši) u vezi sa problemom – da bi pitanja postajala specifičnija i uža i odnosila se na testna i provjeravajuća i pojašnjavajuća pitanja. Kad se postigne svrha pitanja, ispitivač postepeno udaljava konverzaciju od glavnog cilja i prelazi na drugu temu kako bi se minimizirao značaj cilja za subjekta (Interrogation: a review of the science, 2016).

11. ISTRAŽIVANJA

U vezi sa ispitivanjem osumnjičenih sprovedene su studije (Leahy-Harland, Bull 2016) koje su zasnovane na analizi snimljenih intervjuva. Tako su u jednoj studiji snimljeni audio-kasetama intervjui sa 56 osumnjičenih. Ovi snimci su dobijeni od 11 policijskih službi širom Engleske i Velsa i analizirani pomoću posebno dizajniranog okvira za kodiranje.

Informacije dobijene od lica sa kojim se obavlja razgovor uvijek treba testirati na osnovu onoga što istražitelj već zna (to implicira da osumnjičenima na početku ne bi trebalo reći sve relevantne informacije). Službenik za intervjuisanje ne treba prihvatiti prvi dati odgovor. Čak i kada osumnjičeni koristi pravo na ćutanje, ispitivač i dalje ima pravo da postavlja pitanja kako bi pokušao utvrditi istinu (sve dok su pitanja relevantna i ne ponavljaju se). Williamson (1993) je ovo opisao kao početak pokušaja da se izgradi povjerenje u koncept „istražnog razgovora“ čija je svrha „pribavljanje tačnih i pouzdanih informacija od osumnjičenih, svjedoka ili žrtava radi otkrivanja istine o stvarima pod policijskom istragom“. Ovaj stav je u izrazitoj suprotnosti s prethodnim prekomjernim oslanjanjem na priznanja.

Principi istražnog razgovora (Leahy-Harland, Bull 2016) opisani su u dokumentu Home Office iz 1992. godine, razvijenim u standardizovani okvir

etičkog intervjuisanja poznatim pod nazivom PEACE. PEACE opisuje pet ključnih faza istražnog razgovora: planiranje i priprema, uključivanje i objašnjenje, iskaz, zatvaranje i procjenu, a oblikovan je psihološkim principima, teorijama i efikasnom policijskom praksom. Reidova tehnika nastala je kada su Inbau i Reid objavili priručnik u kome je opisano niz taktika koje će anketari (ili ispitivači kako ih nazivaju) koristiti sa osumnjičenim za čiju su krivicu ispitivači vjerovali da je sigurna. Sadrži postupak u dvije faze, koji uključuje (i) intervju radi (pokušaja) utvrđivanja lažu li osumnjičeni i (ili) ako je ispitivač zaključio da osumnjičeni laže, tada je preduzeto ispitivanje u devet koraka. Elementi zagovarani u Reid Techniqueu prilično su rašireni u SAD (Reppucci et al. 2010), a model (i drugi poput njih) su naširoko kritikovali i teoretičari i praktičari u Velikoj Britaniji, kao i oni u Sjevernoj Americi (Zimbardo 1967; Meissner et al. 2010; Yeschke 2003; Leahy-Harland, Bull 2016).

Na primjer, Snook et al. (2010) rezimirali su tri ključne zabrinutosti sa Reid tehnikom: prvo, policijski službenici nemaju sposobnost otkrivanja obmana na višim nivoima i, u svakom slučaju, imaju tendenciju da budu pristrasni prema odluci o krivici nego oni koji nisu policajci; drugo, ukazali su na nedostatak empirijskih istraživačkih dokaza koji bi podržali tvrdnje o efikasnosti i, treće, mnoge tehnike založene u modelu pretjerano su prinudne prirode i rizikuju nagovaranje ljudi i nevinih i krivih da pruže informacije koje obično ne bi davali slobodno (Leahy-Harland, Bull 2016: 219).

Maksimizacijom ispitivač pokušava zastrašiti osumnjičenog priznanjem – pretjerujući u snazi dokaza, veličini optužbi i vjerovatnim negativnim posljedicama slučaja u punom suđenju. Minimizacija je slučaj kada ispitivač uljuljkuje osumnjičenog u lažni osjećaj sigurnosti ublažavanjem zločina, izricanjem opravdanja za osumnjičenog ili krivicom za žrtvu.

Kao posljedica PEACE-a i uvođenjem PEACE-a, bar u Ujedinjenom Kraljevstvu, napor za postizanjem priznanja zamijenjen je potragom za istinom, a kasnije studije nakon PEACE-a pronašle su malo dokaza o takvom manipulativnom ili prisilnom djelovanju „nalik na Reid“ taktike (Baldwin, 1992; Moston, Engleberg 1993), nalaz potkrijepljen novijim studijama Soukara et al. (2009). Umjesto toga, fokusira se ispitivanje na razvoj – sposobnosti upotrebe niza specifičnih vještina, prije svega uključivanjem osumnjičenog u razgovor, uvođenjem svih prisutnih i objašnjavanjem svrhe i formata međusobnog razgovora, odgovarajućom upotrebom pitanja, dobijanjem početnog iskaza koji se naknadno istražuje, provjerava, dopunjuje na strukturirani način i zatvaranjem intervjuja (Leahy-Harland, Bull 2016).

Centralna karakteristika PEACE-a je da osumnjičenima u početku treba pružiti priliku da pruže cjelovit prikaz onoga što se dogodilo. U preliminarnoj studiji oko 400 intervju sa audio-kasetama (sprovedenih sa Metropolitan Police), Moston i Engleberg (1993) utvrdili su da većina intervju obično započinje usvajanjem inkvizicijske strategije prikupljanja informacija i sa malo priznanja (akuzatorska) strategija. U srodnoj studiji, Stephenson i Moston (1994) ispitali su preko 1.000 audio-snimljenih intervju osumnjičenih i izvjestili da se, za razliku od studije iz 1993. godine, u nebrojenim slučajevima, osumnjičeni suočio s optužbama protiv njega na samom početku ispitivanja, bez pokušaja uspostavljanja odnosa ili poziva osumnjičenom da sam da alternativnu verziju događaja. Slična otkrića primijetio je Leo (1996), koji je učestvovao u 122 intervju (uključujući 45 detektiva) u jednoj policijskoj upravi u SAD i gledajući video-snimke dodatnih 60 intervju koje su vodile dvije druge policijske organizacije. Otkrio je da su detektivi obično počinjali suočavanje osumnjičenih s dokazima koji sugerišu njihovu krivicu, koristeći istinite dokaze (uočene u 85% intervju) i, što je još zabrinjavajuće, lažne dokaze (zabilježene u 30% intervju) (Leahy-Harland, Bull 2016).

Ocijenjeno je 14 zasebnih ponašanja tokom faze uspostavljanja odnosa i otkriveno da su „hrabrost“, „zadržavanje relevantne teme“, „bavljenje poteškoćama“ i „struktura i redosljed“ ocijenjeni iznad srednjeg nivoa (smatra se da pokazuju odgovarajuće vještine). Vještine manje od adekvatne su: „istraživanje izjave“, „razvoj teme“, „korisni sažeci i veze“ i tehnika koja se naziva „upravljanje razgovorom“. Iako ovo sugerise poboljšanje u fazi intervju u odnosu na ono što su primijetili Moston i Engelberg, nivo vještina i dalje je bio ispod idealnog (Leahy-Harland, Bull 2016).

Rezultati istraživanja su otkrili da je postepeno objavljivanje informacija u prigodnim trenucima poboljšalo sposobnost otkrivanja osumnjičenih koji pokazuju istinu i onih koji su lagali. Hakkanen et al. (2009) tvrde da većina prethodnih istraživanja pokazuje da istražitelji često uopšte ne uspijevaju osporiti osumnjičene. U novije vrijeme, Soukare et al. (2009) ispitali su upotrebu izazova u policijskim intervjuima sa osumnjičenim i utvrdili da su „naglašavanje kontradikcija“, „osporavanje izjava osumnjičenog“ i „pozitivno sučeljavanje“ pronađeni u najmanje polovini od 80 saslušanih razgovora koje su analizirali. Smatrali su da ovo otkriće nije trebalo biti potpuno neočekivano jer anketari mogu ustrajati u korištenju posebne taktike sa osumnjičenim koji i dalje poriču (umjesto s onima koji priznaju) (Leahy-Harland, Bull 2016).

Pribavljanje informacija se realizuje kroz pričanje verzije. U slučajevima kada ispitivač ima neke informacije o problematičnom pitanju, on se uključuje u pripovijedanje sa subjektom, dajući natrag subjektu informacije o određenoj temi.

Ispitivač ne postavlja direktna pitanja, već koristi potvrdu ili nepotvrđivanje kako bi od subjekta izvukao dodatne detalje, a da subjekt ne shvata da je pružio bilo kakve informacije. Razgovor se odvija u orijentacijskom i relacijskom dijalogu, dijalogu za rješavanje problema i okvirima rješavanja sa punom pažnjom na pozitivna i negativna ponašanja ispitivanog, ali i ispitivača. Ispitivač demonstrira nivo detalja koji želi preko modela, tj. dvominutnog, prethodno snimljenog narativa o događaju koji u potpunosti nije povezan sa događajem koji se tiče ispitivanog. Procjenjuje se koliko detalja ispitivani može dati, a koliko daje, jesu li neki dijelovi iskaza detaljniji od drugih, da li su iskazi provjerljivi, da li su informacije oslonjene na izvore, npr. navođenje imena prisutnih ili ukazivanje na tragove i predmete. Posebno se pazi da li je potrebno načiniti ispravke u spontanom narativu od strane subjekta ili mu je potrebno ukazati na nekonzistentnosti (Interrogation: a review of the science, 2016).

12. OCJENA DOKAZA ILI INFORMACIJA

Dokazi ili informacije se procjenjuju s obzirom na njihovu osjetljivost, odnosno na njihov izvor i specifičnost u smislu preciznosti, i to od niske do visoke specifičnosti. U principu, ispitivani daje slobodan narativ, zatim se traži da ga ponovi kroz rezime, nakon čega slijede pitanja kako bi se subjekt povezao na svoju tačnu verziju događaja koji opisuje. Jednom kada se u igru uvedu detalji, ispitivač uvodi dokaz ili informaciju prvo one slabe specifičnosti i nejasnog izvora i traži od subjekta da ih objasni. Potom ispitivač uvodi dokaze ili informacije s većom preciznošću u pogledu izvora i višim stepenom specifičnosti i ponovo traži od subjekta da ih objasni. Bilježe se nedosljednosti ispitanika u izjavi ili izjavama. Istinit iskaz se razlikuje od smišljenog po tome što obiluje detaljima – akustičkim, vizuelnim, emocionalnim – o licima, hronologiji događaja, prije, u toku i poslije djela. Ispitivani se sam koriguje, a ako se ispituje više lica odjednom, oni jedno drugo nadopunjuju i koriguju – za razliku od lažnog iskaza i iskaza koji je unaprijed pripremljen i nema detalja, kod kojeg ispitivani ostaje dosljedan ranijoj izjavi usprkos dokazima koji su mu predočeni da iznosi neistine ili prihvata te tvrdnje, a da ne daje objašnjenja zašto je to tako. Ako se ispituje više lica istovremeno, oni ne protivrječe jedno drugom, nego tvrde ono što je prethodnik iznio. Njihov iskaz se lomi na sitnom policijskom poslu i na detaljima, kao i na neočekivanim pitanjima.

Pod pritiskom dokaza, profesionalni kriminalci priznaju djelo, u protivnom se koriste svim mogućim trikovima. Ispitivač remeti ovu strategiju kada postavlja pitanja koja vjerovatno nisu bila predviđena, ali na koja bi se moglo odgovoriti ako ispitanik govori istinu. Jedno neočekivano pitanje je tražiti od subjekta da „nacrtaj ono što je vidio“ – kada je bio prisutan odnosnom događaju. Tim procjenjuje nove

detalje, prisustvo ljudi i perspektivu crteža. Sljedeće nepredviđeno pitanje je postaviti pitanje o planiranju događaja, a ne o samom događaju. Testovi fiksnog izbora koriste se za otkrivanje skrivenog znanja. Poželjno je da se sesija snima video ili audio radi analize snimljene sesije, ali i za pripremu za sljedeću sesiju, te kao izvor za pisanje izvještaja. Završetak sesije ispitivanja dio je procesa planiranja i pripreme. Ispitivač sažima ono što je ispitanik rekao, dopuštajući subjektu autonomiju da koriguje ili proširi ovaj sažetak. Ispitivač pruža putokaz za buduće sesije.

Jedan od prvih zadataka ispitivača je procjena nivoa saradnje i otpora subjekta. Stvaranje smisla u kontekstu ispitivanja daje okvir za razumijevanje otpora subjekta i onoga što ga motiviše da se uključi. Razgovaranje i pregovaranje može biti motivisano: kako bi se maksimizirao dobitak i instrumentalno riješilo problem, potrebom za razvijanjem i manipulacijom odnosa između dvije strane ili potrebom svakog učesnika da utvrdi svoj lični i društveni identitet. Sve se svodi na izbjegavanje, takmičenje, kooperaciju u pogledu identiteta (negira znanje, umješnost), odnos, prebacivanje razgovora na druge teme i kooperativnost (sarađuje, ali i daje informacije). Dijalog visokog intenziteta odražava osjećaje, krutost i ličnu zabrinutost. Pokazalo se da intenzivan jezik smanjuje vjerovatnost uspješnog ishoda u situacijama s velikim ulozima. To sugerise da bi ponašanje niskog intenziteta moglo biti fleksibilnije i da bi ispitivač mogao strateški smanjiti intenzitet njegove interakcije sa subjektom. Sve ovo treba da slomi otpor. Idealni okvir za subjekta je situacija u kojem je on najvjerovatnije saradnik: ovdje subjekt pruža informacije od interesa za ispitivača, kao što je ko, šta, gdje, kada i kako (prošli ili budući događaj). Kod osumnjičenih koji nisu voljni da sarađuju ili su u konfliktu sa ispitivačem – treba da se identifikuje otpor, vrsta otpora i taktika slamanja otpora.

Očito je da jednostavno podudaranje okvira za orijentaciju nije dovoljno. Izbjegavajući ili konkurentan odnos tokom interakcije s izbjegavajućim ili takmičarski orijentisanim subjektom će vjerovatno dovesti do spiralnog komplikovanja. Istraživanja pokazuju da je fleksibilnost ispitivača presudna i da će pregovarači koji se podudaraju sa subjektima na motivacijskim ciljevima, a ne orijentaciji, vjerovatnije dobiti ustupke. Istovremene promjene u orijentaciji i motivacijskom cilju su malo vjerovatne.

Ispitivač može uticati na subjekta da se pomakne iz okvira izbjegavanja u okvir kooperacije komunicirajući u istom motivacijskom okviru i primjenjujući taktike koje smanjuju otpor. Druga je strategija učiniti sebe privlačnijim subjektu. Taktika kontraotpora smanjuje otpor; taktika društvenog uticaja povećavaju privlačnost. Strategije socijalnog uticaja su uvjeravanje i uzajamnosti (reciprocitet).

Kada se pruži mala usluga (bez traženja nečega zauzvrat), usluga stvara odnos i uključuje normu uzajamnosti, osjećaja obaveze uzvratanja usluge. Uzajamnost je taktika koja može biti instrumentalna (poput davanja vode ili hrane), zasnovana na identitetu (poput iskazivanja časti i poštovanja) ili na relacijskoj osnovi (poput pokazivanja empatije).

Podsticaj je vrlo moćan stimulans. Veliki broj istraživanja pokazao je kako podsticaje učiniti efikasnijim. Istraživanja su pokazala da izričita ponuda, popustljivosti ili dogovor povećava istinska, ali i lažna priznanja, što je problematično. Nekada je potrebno povećati percepciju vjerodostojnosti i stručnosti onoga ko se ispituje jer je to uvjerljiva taktika, posebno kada ispitanik nije u mogućnosti ili nije motivisan za obradu uvjerljivih informacija. Uvažavanje nečijeg formalnog ili stvarnog autoriteta takođe može uticati na saradnju (Interrogation: a review of the science, 2016).

Ljudi su izuzetno osjetljivi na informacije o društvenom konsenzusu – ono što vjeruju da drugi misle, treba omogućiti nekome da se predstavi da i on misli i djeluje na isti način. Razlog je u činjenici da ljudi udovoljavaju zahtjevima koji su usklađeni s njihovim uvjerenjima, vrijednostima i postojećim obavezama, posebno kada su to lični odabiri, pa se često i nakon što im se predoče nove informacije tako ponašaju.

Izgradnja pozitivnosti, simpatije i naklonosti se utvrđuje pronalaženjem sličnosti sa subjektom. Uspostavljanje zajedničkih osnova (ista škola, vojska, slični hobiji, sport i sl.) sredstvo je kako za uticaj, tako i za izgradnju odnosa. Samootkrivanje se može koristiti za utvrđivanje sličnosti i nezavisno – za povećanje naklonosti. Zahtjev za nešto manje, nakon zahtjeva za nešto veće – poboljšava usklađenost, a to vrijedi nezavisno od nivoa početnog zahtjeva.

Raport je suština ispitivanja i sastoji se u harmoničnoj vezi sa ravnotežom između zahtjeva i davanja. To nije samo rezultat nego i proces izgradnje odnosa radi svrsishodnog komuniciranja. Primovanje je strategija uticaja koja djeluje isključivo na nesvjesnom nivou kroz upotrebu riječi. Naime, kada bi djevojke rekle između sebe da je neki momak zgodan i on to čuje – bio bi hrabriji i vjerovatnije bi bilo da priđe djevojci. S druge strane, ako bi čuo nepristojan komentar – došlo bi do zatvaranja. Upotreba riječi koji ukazuju na pristojnost – povezuje bolji raport. Isto tako, početni razgovor o temama koje su ljudima tople i vezuju ih za sigurnost kao što je porodica ili prijatelji, stvara kooperativnost, a materijalne stvari kao što su topli napici i slatkiši stvaraju topliju atmosferu, za razliku od hladnog pića ili gorkog napitka. Čuvanje tajni je teško psihičko breme, ali je ogromno znanje u situaciji straha i prijetnje od nekoga dobiti istinit iskaz.

13. ZAKLJUČAK

Ispitanik se ne smije bojati ispitivača, jer strah sputava uspostavljanje odnosa povjerenja i na taj način se dovodi u pitanje uspjeh ispitivanja (priznanje), odnosno razjašnjavanje pravog stanja stvari. O događaju treba ispitivati onim redom kojim se događaj dogodio, dakle, hronološki. Na taj način se ispitanik podsjeća na sve detalje, a takav način ispitivanja ima istovremeno dobro psihičko djelovanje. Svaki iskaz treba detaljno provjeravati. Ispitivač za vrijeme ispitivanja treba biti uljudan, ali i isto tako dovoljno autoritativan – u skladu s odabranom taktikom ispitivanja (zavisno od profila ispitanika).

Opravdanim zahtjevima ispitanika treba udovoljiti. To je često put do sticanja povjerenja i pravog kontakta. Treba uvijek paziti da se ne otkriju izvori informacija. Ispitivač ne smije previše govoriti i bolje je primjenjivati nedirektna nego direktna pitanja. Izuzetno, može biti obrnuto, npr. kada ispitivač raspolaže s dovoljno dokaza.

Ispitanika, s taktičkog stanovišta, treba određeno vrijeme držati u neizvjesnosti u odnosu na činjenice koje su poznate ispitivaču, jer to kod ispitanika stvara nesigurnost. Ispitivač može uticati na subjekta da se pomakne iz okvira izbjegavanja u okvir kooperacije – komunicirajući u istom motivacijskom okviru i primjenjujući taktike koje smanjuju otpor.

Ponekad, treba umanjiti težinu djela i prebaciti dio odgovornosti na saučesnike. Nekad treba kritikovati žrtvu. Riječ je o viktimološkom aspektu – ako je žrtva provocirala i na taj način doprinijela počinjenju djela. Ako ispitivač ne može steći povjerenje ispitanika, može ga zbuniti pitanjima i dokazima kojima raspolaže. Uvijek treba nastojati shvatiti duševno stanje ispitanika i to kako u vrijeme ispitivanja, tako i u vrijeme počinjenja djela, jer je to često ključ za razjašnjavanje slučaja. Interesantna su i saznanja o prisustvu jakih afekata, meteoropatiji, somnambulizmu i sl. Često osumnjičeni pretjerano ili lažno terete saučesnika ili saizvršioce, kada su ih prevarili u diobi plijena, jer su im zavidni ili sumnjaju da su ih „ocinkarili“ itd. Kod priznanja važno je da ispitanik sam ilustruje crtežom, npr. položaj lica ili predmeta u času vršenja djela (*tempore delicti*). Riječ je o ilustrativnom priznanju.

Utvrđeno je da su ispitivači koristili niz strategija sa iznošenjem dokaza i izazova za objašnjavanje tvrdnji koje se najčešće opažaju. Zatvorena pitanja bila su najčešće korištena, a otkriveno je da su se otvorena pitanja, iako rjeđa, češće javljala u početnoj fazi intervjua. Učestalost neefikasnih tipova pitanja (npr. negativnih, ponavljajućih, višestrukih) bila je niska. Uočene su brojne asocijacije između strategija ispitivača i odgovora osumnjičenih. Pitanja preko raport-empatije

otvorenog tipa povezana su s povećanom vjerovatnoćom da osumnjičeni priznaju krivično djelo dok opisuju traumu, a negativna pitanja povezana sa smanjenom vjerovatnoćom. Uloga policije je u novom okviru ispitivanja, umjesto „pritisakanja“ na priznanje, pribavljanje tačnih informacija od osumnjičenih, odnosno njihovih verzija događaja.

Literatura

- Aleksić, Ž. & Škulić, M., *Kriminalistika*, Pravni fakultet, Beograd, 2010.
- Areh, I., „Police interrogation practice in Slovenia“, *Psychology Crime and Law*, December 2015, DOI: 10.1080/1068316X.2015.1114113.
- Baldwin, M. W., „Relational schemas and the processing of social information“, *Psychological Bulletin*, 112(3), 1992, <https://doi.org/10.1037/0033-2909.112.3.461>.
- Duraković, A. & Modly, D., *Operativni podsjetnik za kriminaliste svih rangova i profila*, Centar za društvena istraživanja Internacionalnog Burch univerziteta, Sarajevo, 2017.
- Duraković, A. & Modly D., *Specifičnosti forenzičkih i viktimoloških karakteristika nekih ubistava sa osvrtom na ulogu kriminalista u njihovoj interpretaciji*, Međunarodna naučno-stručna konferencija Krivično zakonodavstvo i funkcionisanje pravne države, Trebinje, 2018.
- Feld, B., *Kids, cops, and interrogation: inside the interrogation room*, University Press, New York, 2013.
- Interrogation: a review of the science, high-value detainee*, Interrogation group, september 2016.
- Kesić, Z., *Policajska brutalnost i tortura, sličnosti i razlike*, Kriminalističko-policajska akademija, Beograd, 2018.
- Leahy-Harland, S. & Bull, R., „Police Strategies and Suspect Responses in Real-Life Serious Crime Interviews“, *Journal of Police and Criminal Psychology*, 32 (2), 2016.
- Meissner, C. H., Hartwig, M. & Russano, M. B., „The need for a positive psychological approach and collaborative effort for improving practice in the interrogation room“, *Law and Human Behavior*, 34(1), DOI: 10.1007/s10979-009-9205-9.
- Modly, D. & Korajlić, D., *Kriminalistički rječnik*, Tešanj, 2002.
- Moston, S. & Stephenson, G. M., *The changing face of police interrogation*, 1993, <https://doi.org/10.1002/casp.2450030204>.
- Moston, S. & Engelberg, T., „Police questioning techniques in tape recorded interviews with criminal suspects“, *Policing and Society*, 3(3), 1993, DOI: 10.1080/10439463.1993.9964670.
- Reppucci, N. D., Meyer, J. & Kostelnik, J., „Custodial interrogation of juveniles: results of a national survey of police“. In G. D. Lassiter & C. A. Meissner (Eds.), *Police interrogations and false confessions: current research, practice, and policy recommendations* (pp. 67–80), Washington, DC, US: American Psychological Association, 2010.
- Simović, N. M., Simović, M. V. & Govedarica, M., *Krivično procesno pravo II*, Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, 2021.
- Soukara, S., Bull, R., Vrij, A. & Cherryman, J., „What really happens in police interviews of suspects? Tactics and confessions“, *Psychology Crime and Law*, (6), 2009, DOI: 10.1080/106831608.02201827.
- Stephenson, G. M. & Moston, S., „Police interrogation“, *Psychology Crime and Law Crime and Law*, (2), 1994, DOI: 10.1080/10683169408411948.

Williamson, T. M., *From interrogation to investigative interviewing; strategic trends in police questioning*, 1993; <https://doi.org/10.1002/casp.2450030203>.

Yeschke, C. L., *The Art of Investigative Interviewing: A Human Approach to Testimonial Evidence*, Butterworth-Heinemann, 2003.

Zimbardo, P. G., „The psychology of police confessions“, *Psychology Today*, 1(2), 1967.

INTERROGATION OF THE SUSPECT THROUGH SCIENTIFIC RESEARCH AND PRACTICE

Adnan Duraković

Full Professor at the Faculty of Law, University in Zenica

Vladimir M. Simović

Prosecutor of the Prosecutor's Office of Bosnia and Herzegovina and Full Professor at the Faculty of Security and Protection, Independent University in Banja Luka and Faculty of Law, University Vitez in Vitez

Abstract: *When conducting the interrogation of the suspect, elements of a real, psychological and tactical nature should be taken into account. Interrogation of a suspect is a knowledge and skill to be learned. It is a specialized investigative work and, accordingly, it is contrary to interrogation tactics and inexpedient to provoke conflict situations and conflicts with the examinee, because then it is impossible to establish a relationship of trust. Subjective side of the offense such as: motives, role in the crime (manner of entering the criminal zone) etc., can be easily learned from the suspect, and with the help of data of the examinee's personality, the procedural authority can determine the meaning of the crime, psychological process that led the perpetrator to criminal reactions, etc., as well as obtain an answer about the social danger (harmfulness) of the perpetrator.*

Research is a dynamic process based on examiner adapting to a given situation and achieving his or her goals. In order to achieve this, the following must be done: preparation, plan and support by a multidisciplinary team. Estimating and adjusting the first impressions is an important factor in the whole course of interrogation. One of the first tasks of the examiner is to assess the level of cooperation and resistance of the subject. Making sense in the context of interrogation provides a framework for understanding the subject's resistance and what motivates him to get involved.

Key words: *interrogation, suspect, report, interrogation tactics, interrogation objectives.*